

8 strona

1 strona

Melancholia

*Pamięci Prezydenta Lecha Kaczyńskiego i Jego Małżonki, Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego
oraz pozostałych ofiar tragedii smoleńskiej
Małgorzata Józków, Cezary Sanecki i Wydawnictwo ProArt*

*Małgorzata Józków - wiolonczela
Cezary Sanecki - fortepian*

Cezary Sanecki

fortepian

Pianista – absolwent łódzkiej Akademii Muzycznej w klasie fortepianu prof. Tadeusza Chmielewskiego (dyplom z wyróżnieniem w 1987 roku) oraz w klasie kameralistyki prof. Rajmunda Ambroziaka i prof. Bronisława Hajna. Jest zdobywcą I Nagrody oraz Nagrody Specjalnej Krzysztofa Pendereckiego na Ogólnopolskim Konkursie Muzyki Kameralnej w Łodzi w 1986 roku.

Jako solista i kameralista występuje w Polsce oraz w innych krajach Europy, a także w Azji. Bierze udział w prawykonaniach dzieł kompozytorów współczesnych na takich znaczących festiwalach, jak: Festiwal Muzyki Sakralnej *Gaude Mater* w Częstochowie, *Musica moderna* w Łodzi, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej w Krakowie. Frühjahrstage für Zeitgenössische Musik w Weimarze (Niemcy) – oraz w innych festiwalach muzyki polskiej w Niemczech i Izraelu.

Dokonał licznych nagrań radiowych, telewizyjnych (Radio Łódź, Radio i TV Katowice, program II Polskiego Radia, Radio MDR *Figaro* – Niemcy, TV *Muziek* – Holandia) i płytowych – między innymi ze skrzypaczką Aleksandrą Szwejkowską-Belica (kompozycje K. Szymanowskiego), z Agnieszką Respondek i Małgorzatą Józków w ramach *Tria Con fervore* (utwory A. Piazzolli), a także oryginalny dwupłytowy album kolęd polskich T. Trojanowskiego. W dorobku fonograficznym ma również płyty z muzyką G. Bacewicz, B. Bartóka, J. Bauera, J. Brahmsa, M. Brucha, H.M. Góreckiego, M. de Falli, J. Łuciuka, I.J. Paderewskiego, M. Ravela, R. Schumanna, H. Wieniawskiego i S. Zamuszki.

Szczególne miejsce w jego działalności artystycznej zajmuje muzyka wykonywana na dwa fortepiany i cztery ręce (w duecie z Beatą Cywińską, Robertem Gawrońskim i Joanną Hajn-Romanowicz).

Prowadzi klasę fortepianu i kameralistyki w Akademii Muzycznej im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi – gdzie od 2008 r. pełni funkcję dziekana Wydziału Fortepianu, Klawesynu i Organów – a także klasę fortepianu w Zespole Szkół Muzycznych im. M.J. Żebrowskiego w Częstochowie. Bierze udział w pracach jury konkursów pianistycznych.

(umiarkowanie żywo z dużym ruchem). Dlaczego kołysanka ma być grana ruchliwie? Przecież ma usypiać; powinna więc być dostosowana do wolnego rytmu kołyski... Wszystko się wyjaśnia, kiedy uświadomimy sobie, że kołysanie oddają w tym utworze nie ósemkowe pochody dźwiękowe w partii wiolonczeli, lecz półtaktowe (takt jest na 6/8) uderzenia lewej ręki pianisty: to te uderzenia mają wyznaczać miarę. A skąd w środkowym *Poco più mosso* (trochę żywiej) nagle poruszenie: *crescendo* (wzmacniając), *agitato* (niespokojnie) i *forte*? Każdy, kto śpiewał kołysanki małemu dziecku wie, że sen nie zawsze od razu na nie spływa i trzeba cierpliwie przeczekać taki kryzys, aby w końcu opanowała nim ostatecznie nocna *tranquillità* (spokój).

13. Karol Szymanowski (6.10.1882, Tymoszwówka – 29.03.1937, Lozanna): *Pieśń kurpiowska „Zarżj-że koniu” op. 58 nr 9.*

Jedna z dwunastu pieśni kurpiowskich w latach 1931-1932 – skomponowanych pierwotnie na głos i fortepian; opublikowana wraz z pozostałymi w latach 1934-1935. Opracowanie Małgorzaty Józków – według transkrypcji Pawła Kocharńskiego. Kompozytor opierał się na oryginalnych pieśniach kurpiowskich ze zbioru Władysława Skierkowskiego *Puszcza kurpiowska w pieśni*. Treść tej pieśni jest prosta: chłopiec na koniu oddala się fortepianowym stępem, a porzucona dziewczyna zanosí się wiolonczelowym płaczem. W tekście oryginału pojawia się słowo „żał” – zresztą w dwóch znaczeniach: „Oj, nie żał-ci mi tych złotych cugli, / Com ja je tak rozpuścił; / Tylko mi cię żał, moja dziewczyno, / Żem cię tak marnie [tu: wiarałomnie] opuścił”. Oto kwintesencja kurpiowskiej mądrości życiowej: niepotrzebny jest żal-smutek z powodu tego, co nas spotkało (tj. w tym wypadku zguby); jest natomiast potrzebny żal-wstyd z powodu naszego własnego postępu (tj. tutaj niedotrzymania słowa). Charakterystyczne jest oznaczenie tempa i pośrednio rytmiki utworu: *Molto moderato, languido* (bardzo umiarkowanie, omdlewająco) i *sostenuto* oraz częste wskazówki dynamiczne: *dolce* (słodko) i *dolcissimo* (bardzo słodko).

14. Karol Szymanowski: *Pieśń Roksany z opery Król Roger op. 46.*

Opera-oratorium z librettem Jarosława Iwaszkiewicza została skomponowana w latach 1918-1924; opublikowana – w postaci wyciągu fortepianowego – w 1926 roku. Opracowanie Andrzeja Orkisz (wiolonczela) i Jerzego Lefelda (fortepian) – według transkrypcji na skrzypce Pawła Kocharńskiego. Roksana – to ukochana żona chrześcijańskiego króla Sycylii, Rogera II (1095-1154), na którą zastawia siła miłosne Dionizos pojawiający się na wyspie pod postacią Pasterza. Król dostrzega to, wpada w rozpacz pomieszaną z gniewem i postanawia zgładzić uwodziciela. W swojej nocnej pieśni w drugim akcie Roksana próbuje uspokoić Rogera i zarazem wyprosić łaskę dla Pasterza: „Uśnijcie krwawe sny króla Rogera; / Niech balsam nocy spłynie na jego wolę; / Niech żadne mściwe serce łaską się napelni”. Śpiewa głosem *con sordino*, w końcu rozpluwającym się (*perdendosi*) w „balsamie ciszy”. Uczucie do Rogera wygasło – miejsce króla zajął Pasterz...

Jacek Jadacki

rejestrach instrumentu (zarówno solowego, jak i towarzyszącego) i to właśnie nadaje utworowi wyraźne piętno melancholii. Są jednak w tym utworze fragmenty, przez które prześwitują próby muzycznego otrząśnięcia się ze stanu duchowego obezwładnienia: wiolonczela i fortepian «przenoszą się» w nich w górne rejestry – jakby chciały «zajrzeć» w niebo w poszukiwaniu ratunku przed zwątpieniem. Ostatecznie wracają jednak na ziemię: okazuje się, że hebrajski Jahwe nie toleruje buntu przeciwko przeznaczeniu, które uosabia.

8-9. Tadeusz Trojanowski (ur. 10.08.1958, Ciechanów): ***Orientalne inspiracje. 1 i 2.***

Skomponowane w 2008 roku. Można by je uważać za swoiste «nowotestamentowe» pendant do «starotestamentowej» *Medytacji hebrajskiej* Blocha. W pierwszym utworze cyklu orientarność wyszukanej skali, «zgrzytliwej» harmoniki i «urywanej» rytmiki (zwłaszcza w akompaniamencie) jeszcze wyraźnie dominuje, uwypuklona przez bogactwo artykulacyjne partii wiolonczeli; ale już ostatnie takty zapowiadają «ewangeliczny» klimat drugiego utworu cyklu. Dochodzi w nim do wyciszenia wewnętrznego (*mezzo forte*) i uspokojenia: obie części są w *Moderato*, a jednak odmienność pozostałych czynników formalnych sprawia, że o ile w pierwszym *Moderato* da się jeszcze wyczuć pewien niepokój, a miejscami nawet bunt, o tyle w drugim *Moderato* znajduje wyraz raczej – nadzieja. Taka jest muzyczna wymowa falującej melodii wiolonczeli, poruszającej się zasadniczo w obrębie seksty – na tle akordowych «dzwonów» fortepianowych. „Błogosławieni cisi, albowiem oni posiadają ziemię...”

10. Tadeusz Szeligowski (13.09.1896, Lwów – 10.01.1963, Poznań): ***Poemat.***

Poświęcony Kazimierzowi Wiłkomirskiemu. Skomponowany w latach 1943-1945. Najbliższy literackiej formie poematu lirycznego, a więc wyrażającego przeżycia osobiste autora. Dźwięki wiolonczeli w większości utworu – przytłumione (*con sordino*); rozpiętość jej głównej melodii sięga zaledwie oktawy, a linia stale opada w dół. Ostinate repetycje fortepianu zdają się symbolizować monotony, a zarazem nieubłagany rytm świata zewnętrznego, tylko od czasu do czasu poddającego się naszej woli (imitacje fortepianowe partii wiolonczelowej).

11. Henryk Wieniawski (10.07.1835, Lublin – 31.03.1880, Moskwa): ***Legenda g-moll op. 17.***

Poświęcona żonie Izabeli. Skomponowana w 1860 roku – pierwotnie na skrzypce z orkiestrą – i w tymże roku opublikowana. Transkrypcja Kazimierza Wiłkomirskiego. Zdaniem współczesnych kompozytorów – wyraz smutku z powodu nieszcześliwej miłości do przyszłej żony (ojciec Izabeli, Thomas Hampton, był początkowo przeciwny małżeństwu). Melancholia (*Andante*) miesza się tu z liryzmem (*Allegro moderato*) i tragizmem (*Moderato maestoso*), a przygnębienie z miłosną namiętnością (*appassionato*), rzewnością (*molto cantabile*) i rozpaczą (*morendo*). Ów liryzm, namiętność i rzewność – wynurzające się w środkowej części – podkreślają dwudźwięki wiolonczelowe, poprzez które kompozytor zdaje się mówić: A tak byłoby nam dobrze we dwoje...

12. Zygmunt Noskowski (2.05.1846, Warszawa – 23.07.1909, Warszawa): ***Kołysanka polska op. 11.***

Skomponowana pierwotnie na skrzypce i fortepian przed 1880 rokiem; opublikowana w 1882 roku. Transkrypcja Zofii Adamskiej. Opatrzona na pozór dziwnym oznaczeniem: *Allegretto con molto di moto*

Małgorzata Józków wiolonczela

Wiolonczelistka – urodzona w Koszalinie – pochodzi z rodziny o długich tradycjach muzycznych, plastycznych i filozoficznych. Ojciec, Romuald Józków, był nauczycielem muzyki, jej teoretykiem i prelegentem; jego matka, Eryka z domu Kant, grała i uczyła na fortepianie, a jej brat, Arno Kant, z wykształcenia wiolonczelista, znany był w kraju jako dyrygent i założyciel chórów; rodzina Kantów spokrewniona jest skądinąd ze znanym filozofem królewieckim – Immanuelem Kantem. Matka, Bożena Jadacka-Józków, jest nauczycielką i popularyzatorką muzyki; jej ojciec, Antoni Jadacki, był nauczycielem muzyki i malarzem-amatorem, a jej brat, Jacek Jadacki, z wykształcenia pianista i filozof, jest profesorem Uniwersytetu Warszawskiego.

Ukończyła z wyróżnieniem Szkołę Muzyczną II stopnia w Białymstoku; w trakcie nauki w tej szkole brała udział m.in. w zajęciach prof. Michaela Flaksmana (USA). Studia wyższe odbyła w klasie prof. Stanisława Firleja w Akademii Muzycznej w Łodzi, którą ukończyła w 1990 roku – również z wyróżnieniem, otrzymując nagrodę Ministra Kultury i Sztuki. Podczas studiów w Łodzi była członkiem zespołu *Pro musica*, prowadzonego przez prof. Zbigniewa Friemana, który zaszczylił w niej zamiłowanie do kameralistyki. Uczestniczyła w kursach mistrzowskich w Łańcucie, Kronbergu (Niemcy) i Neubergu (Austria). W latach 1991-1994 studiowała w *Mozarteum* w Salzburgu (Austria) pod kierunkiem prof. Wilfrieda Tacheziego i prof. Adelheidy Litschauer (studentki G. Cassada i P. Casals).

Od 1992 roku występuje jako solistka w kraju i za granicą (m.in. w Austrii, Belgii, Japonii i Niemczech), a od 1997 roku jest instrumentalistką Polskiej Filharmonii *Sinfonia Baltica* w Słupsku; koncertowała i uczestniczyła w nagraniach telewizyjnych i radiowych tej orkiestry w Belgii, Holandii i Niemczech (w latach 2003-2004 jako koncertmistrz) – grając m.in. pod batutą Agnieszki Duczmal (w 2005 roku).

W 2000 roku wspólnie z flecistką Agnieszką Respondek i pianistą Cezarym Saneckim założyła Trio *Con fervore*. Zespół nagrał trzy płyty: płytę *Concierto del Ángel* (2001) z kompozycjami A. Piazzolli w aranżacji M. Szymańskiego *et al.*, oraz dwie płyty z kolędami polskimi (2003, 2004), gdzie znalazły się kolędy własne T. Trojanowskiego oraz opracowane przez niego mało znane kolędy z Warmii i Mazur (zebrane przez Arna Kanta). W latach 2003-2004 z Cezarym Saneckim nagrała płytę *Muzyka z krańców Europy*. Obecna płyta, nagrana w latach 2008-2009, jest także efektem współpracy z tym pianistą.

Melancholia w muzyce

Fryderyk Chopin napisał w liście z 3 października 1829 roku do Tytusa Woyciechowskiego: „Przykro nie mieć pójść do kogo rano, podzielić z nim smutku, radości; jak to niegodziwie [tu: źle], kiedy coś cięży, a nie ma gdzie złożyć. [...] Fortepianowi gadam to, co bym tobie był nieraz powiedział.” Po latach zaś, około 1841 roku, w szkicach do *Metody fortepianowej* uzupełnił tę myśl pisząc – już po francusku – że funkcją „nieokreślonego języka muzyki” jest „wyrażanie naszego stanu duchowego za pomocą dźwięków”.

Do stanów duchowych ujawnianych często za pomocą muzyki należy melancholia. Jest to stan złożony z pewnych uczuć – nadbudowanych nad określonymi przekonaniami i wyobrażeniami. Uczucia melancholiczne – jeśli są ukierunkowane, mają postać przeżycia rozgoryczenia wobec swego przedmiotu; jeśli są nieukierunkowane, przybierają postać nastroju smutku. Smutek melancholiczny różni się przy tym od smutku lirycznego i smutku tragicznego: z jednej strony – w przeciwieństwie do rzewności jest nastrojem przykrym; z drugiej strony – nigdy nie osiąga natężenia właściwego rozpacz.

Przekonania, będące podstawą uczuć melancholicznych są negatywne: są to mianowicie przekonania o niedorzeczności życia ludzkiego, o powszechności zła, o nieuchronności naszego losu oraz o daremności naszych działań. Poza przekonaniami podstawą uczuć melancholicznych bywają też negatywne wyobrażenia – własnego lub cudzego nieszczęścia, bólu, klęski, kłopotów, nieokreślonego lęku lub utraty czegoś ważnego: ojczyzny, osoby bliskiej lub ogólnie więzi duchowej z otoczeniem.

Melancholia prowadzi zwykle do zubożenia i zniechęcenia – a w skrajnych wypadkach do utraty woli życia w ogóle.

Kompozycja muzyczna może wyrażać melancholię, jeśli użyty w niej materiał dźwiękowy został tak zestawiony, że odwzorowuje istotne składniki tego stanu duchowego. Odwzorowanie to dochodzi do skutku dzięki szczególnemu doborowi kolorystyki, melodyki, harmoniki, dynamiki, rytmiki i tempa. Mówiąc w pewnym uproszczeniu – do wyrażania melancholii nadaje się «matowa» kolorystyka, «opadająca» melodyka, «ciemna» harmonika, «wyciszona» dynamika, «jednostajna» rytmika i «powolne» tempo.

Wszystkie utwory zamieszczone na tej płycie mają – chociaż w różnym stopniu – taką właśnie melodykę, harmonikę, dynamikę, rytmikę i tempo, a potrzebną kolorystykę zyskują przez to, że są wykonywane na wiolonczeli, której barwa jest jakby stworzona do tego celu. Przyjrzyjmy się im kolejno pod tym kątem.

1. Fryderyk Chopin (1.03.1810, Żelazowa Wola – 17.10.1849, Paryż): *Walc a-moll op. 34 nr 2*.

Poświęcony baronowej Catherine d'Ivry. Skomponowany w 1831 roku – pierwotnie na fortepian; opublikowany w 1838 roku. Transkrypcja Karla Dawydowa. Nazywany nie bez powodu „walcem

melancholijnym”. Wszyscy, którzy piszą o tym, co wyraża – mówią o jego „nieśmiałej” melodyce (ambitusem pierwszego członu tematu jest kwarta), „przyciemnionej” harmonice (tonacja minorowa), „zgaszonej” dynamice naogół *piano* (cicho) lub *pianissimo* (bardzo cicho), „wzdychającej” rytmice *sostenuto* (poważnie) ze specyficznym pauzowaniem i „snującym się” tempie *Lento* (wolno). W części środkowej (majorowej) pojawia się pewien odcień tliwości. Chopin pisząc ten walc – jest sam, z dala od Kraju i rodziny; Powstanie Listopadowe – z którym jego najbliższe otoczenie wiązało tyle nadziei – zostało już stłumione...

2. Fryderyk Chopin: *Mazurek a-moll op. 67 nr 4*.

Skomponowany około 1846 roku – pierwotnie na fortepian; opublikowany pośmiertnie. Transkrypcja Aleksandra Krejna. Melodia głównego tematu schodzi w dół, tonacja znowu minorowa, dynamika na ogół *mezzo forte* (niezbyt głośna) i *delicatissimo* (bardzo lekka), rytmika mało zróżnicowana, tempo kujawiakowe *Moderato animando* (umiarkowanie z natchnieniem). Niektórzy wyczuwają w utworze „ton rezygnacji”, ale lepiej byłoby mówić raczej o nastroju pogodzenia się z losem, zwłaszcza w części środkowej (majorowej). Chopin, po kilku latach bliskiego związku z Aurorą Dudevand (George Sand), znowu jest osamotniony – i nie ma już złudzeń co do stanu swego zdrowia. Z właściwą sobie autoironią pisze w liście z 9 listopada 1846 roku do Augusta Franchomme: „Pracuję trochę. Kreślę dużo. Kaszlę wystarczająco”...

3. Grażyna Bacewicz (5.02.1909, Łódź – 17.01.1969, Warszawa): *Kaprys polski*.

Skomponowany w 1949 roku – pierwotnie na skrzypce solo; opublikowany w 1950 roku. Transkrypcja Andrzeja Orkisz. „Kaprys” – a więc utwór wirtuozowski. Ale dodatek „polski” jest ważnym uzupełnieniem: polski to znaczy tutaj – wyrażający bezmierny ból i nie dającą się ukoić tęsknotę. Taki właśnie charakter ma wstęp: melodia w dolnym rejestrze instrumentu przesyciona jest już nutą tragizmu. Nadaje ona nawet wirtuozerii odcień jakiejś próżnej, skazanej na niepowodzenie szamotaniny.

4-6. Ernest Bloch (24.07.1880, Genewa – 15.07.1959, Portland/Oregon): *Suita Z życia żydowskiego (From Jewish life)*.

Poświęcona Hansowi Kindlerowi. Skomponowana w 1924 roku. Suita złożona z trzech członów: „Modlitwa” („Prayer”), „Błaganie” („Supplication”) i „Pieśń żydowska” („Jewish song”). Kompozytor mówił o sobie: „Nie stawiam sobie za cel rekonstrukcji muzyki żydowskiej; nie odwołuję się też w swoich utworach do oryginalnych melodii żydowskich. [...] To, co mnie interesuje – to duch żydowski [...], którego pulsowanie wyczuwam w Biblii”. Środki formalne, użyte w suicie, są rzeczywiście – jeśli tak można powiedzieć – czysto «europejskie», o zabarwieniu ekspresjonistycznym. A jednak słuchając tych kompozycji ma się wrażenie jakiejś aury «rabinicznej»: tajemniczej – bo niekiedy płomiennej (*caloroso*), a niekiedy bolesnej (*dolente*) lub nawet mrocznej. Podkreśla ją archaizm skali, melizmatyczna ornamentyka melodii i impresjonistyczna, ale nie wykraczająca zasadniczo poza system dur-moll harmonika.

7. Ernest Bloch: *Medytacja hebrajska (Méditation hébraïque)*.

Poświęcona Pablowi Casalsowi. Skomponowana w 1924 roku. Jej «akcja» dzieje się w dolnych

Tył

	
Melancholia 	1. Fryderyk Chopin - <i>Walc a-moll op. 34 nr 2</i> 5:51 2. Fryderyk Chopin - <i>Mazurek a-moll op. 67 nr 4</i> 3:26 3. Grażyna Bacewicz - <i>Kaprys Polski</i> 2:47 4. Ernest Bloch - <i>From Jewish Life. 1. „Prayer”</i> 4:15 5. Ernest Bloch - <i>From Jewish Life. 2. „Supplication”</i> 2:31 6. Ernest Bloch - <i>From Jewish Life. 3. „Jewish Song”</i> 2:12 7. Ernest Bloch - <i>Méditation hébraïque</i> 6:44
	8. Tadeusz Trojanowski - <i>Orientalna Inspiracja. 1</i> 4:05 9. Tadeusz Trojanowski - <i>Orientalna Inspiracja. 2</i> 4:06 10. Tadeusz Szeligowski - <i>Poemat</i> 3:51 11. Henryk Wieniawski - <i>Legenda g-moll op. 17</i> 7:14 12. Zygmunt Noskowski - <i>Kołysanka polska op. 11</i> 4:27 13. Karol Szymanowski - <i>Pieśń kurpiowska op. 58 nr 9</i> 4:33 14. Karol Szymanowski - <i>Pieśń Roksany z opery Król Roger op. 46</i> 5:04
	Czas całego nagrania 61:12
	
	<div> <div> foto: Tadeusz Trojanowski redaktor wydania: Lidia Maria Trojanowska </div> <div> www.trojanowscy.pl </div> <div> <div> IMPRESARIAT MUZYCZNY ROART </div> </div> </div>
	